

закону.

Ефективне виконання судових рішень вимагає постійного судового контролю. Недотримання виконання рішень суду не лише порушує право на судовий захист, а й підриває авторитет правосуддя. За статистичними даними, кількість невиконаних виконавчих документів, на жаль, щорічно зростає. Це призводить до посилення критики з боку Європейського суду з прав людини, який найчастіше звертається до порушень права на справедливий суд через невиконання рішень національних судів у розумні строки. Стаття 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини передбачає, що виконання судових рішень є невід'ємною частиною судового розгляду і має відбуватися у розумні строки. Виконання рішень суду вважається завершальною стадією цивільного судочинства, де рішення, що набрало законної сили, звертається до виконання, а також вирішуються питання, що виникають під час його виконання. Обов'язковість судових рішень є основною засадою судочинства, і на необхідності їх реального виконання акцентується у багатьох наукових дослідженнях. Цивільне правосуддя не може вважатися ефективним, якщо судові рішення не виконуються.

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

2. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Про судоустрій України і статус суддів : Закон України від 07.07.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text>.

4. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Ратифікована Законом України від 17.07.1997. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

УДК 347.9:342.78

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/200-201

Вікторія ПЕТРОВА

курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції

Марина ЛОГІНОВА

викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Цивільне судочинство, відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу, виокремлює три основні види провадження: позовне, наказне та окреме. Кожен з них має свої завдання та особливості, спрямовані на вирішення цивільних справ. Провадження у кожному з цих видів проходить через визначені стадії, спрямовані на здійснення правосуддя.

Однак зараз, у зв'язку з дією воєнного стану в країні, судовий розгляд справ може тимчасово призупинитись, за винятком невідкладних судових рішень. Це пов'язане з тим, що частина судів опинилась на територіях, де тривають активні бойові дії. Крім того, деякі учасники судового процесу не можуть прибути до суду через виконання військових або інших обов'язків. Більшість судів, де це можливо, продовжують працювати у штатному режимі та рекомендують учасникам судового процесу брати участь у розгляді справи через відеоконференцію [2].

З метою забезпечення ефективного правосуддя в умовах війни народні депутати України внесли проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи

надзвичайного стану)», який передбачає ряд важливих змін. Серед них: розгляд цивільних справ у порядку письмового провадження, підготовчі процеси та розгляд справи по суті в розумні строки, можливість розгляду справ без виклику учасників справи за наявності відповідних матеріалів та ін. [1].

Однак, незважаючи на зазначені зміни, потрібно враховувати, що законодавство не передбачило спеціальних норм щодо проведення судового процесу в умовах війни. Тому суди та учасники судового процесу повинні пристосовуватись до існуючих цивільних процесуальних норм для забезпечення ефективного правосуддя в умовах конфлікту.

У зв'язку з війною учасники судового процесу мають право на поновлення пропущених строків та участь у судових засіданнях через відеоконференцію. На рішення суддів покладено відповідальність за оцінку причин пропуску строків в контексті воєнного стану, але законодавство не надає чітких критеріїв для такої оцінки. Отже, важливо внести відповідні зміни до законодавства для забезпечення ефективного та справедливого судочинства в умовах війни [3].

Судовий розгляд цивільних справ в умовах воєнного стану стає особливо актуальним у сучасних умовах, коли багато країн, включаючи Україну, стикаються з воєнними конфліктами та загрозою збройної агресії. Воєнний стан накладає серйозні обмеження на функціонування судової системи та може значно ускладнити процес забезпечення правосуддя та захисту прав громадян. У зв'язку з цим виникають різноманітні проблеми, які потребують уваги та вивчення з метою забезпечення ефективного функціонування судової системи в умовах воєнного стану [4].

Однією з основних проблем є призупинення судового розгляду цивільних справ у зоні воєнного конфлікту. Це обумовлено небезпекою для життя та здоров'я учасників судового процесу, а також складністю забезпечення безпеки та роботи судових установ в умовах бойових дій. Далі, умови воєнного стану часто призводять до обмеження доступу громадян до суду через евакуацію, переслідування або інші обставини. Це ускладнює здійснення права на захист та може порушувати принципи справедливого судочинства.

Воєнний стан часто призводить до загальної неконструктивності суспільства, що може ускладнювати виконання судових рішень та створювати додаткові труднощі для забезпечення прав та інтересів громадян. В умовах воєнного конфлікту існує ризик політичного чи військового втручання в судовий процес, що може підірвати незалежність та об'єктивність суддів та судової системи в цілому. Міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Суд з прав людини, відіграють важливу роль у наданні підтримки та захисту прав людини в умовах воєнного стану, включаючи забезпечення доступу до судового захисту [4].

Для забезпечення ефективного функціонування судової системи в умовах воєнного стану необхідно розробити спеціальні процесуальні механізми, які враховуватимуть особливості конфліктних ситуацій. Міжнародні партнери можуть надавати допомогу в підготовці судових кадрів, забезпеченні безпеки судових установ та іншій сфері, що стосується забезпечення правосуддя в умовах воєнного конфлікту.

Отже, проблеми судового розгляду цивільних справ в умовах воєнного стану потребують уважного аналізу та системного підходу до їх розв'язання. Забезпечення правосуддя та захисту прав громадян в умовах війни вимагає спеціальних заходів та координації зусиль міжнародних та національних структур. Важливо забезпечити, щоб судова система продовжувала функціонувати ефективно та незалежно, незважаючи на складні умови воєнного конфлікту.

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

2. Проект Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) від 26.04.2022 № 7316. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39489>.

3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

4. Дрогозюк К. Б. Проблеми здійснення дистанційного розгляду цивільних справ в умовах воєнного стану. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного* (м. Одеса, 16 груд. 2022 р.). Одеса : Фенікс, 2022. С. 33–37.